

TIẾT 19

MIÊU TẢ VÀ BIỂU CẢM

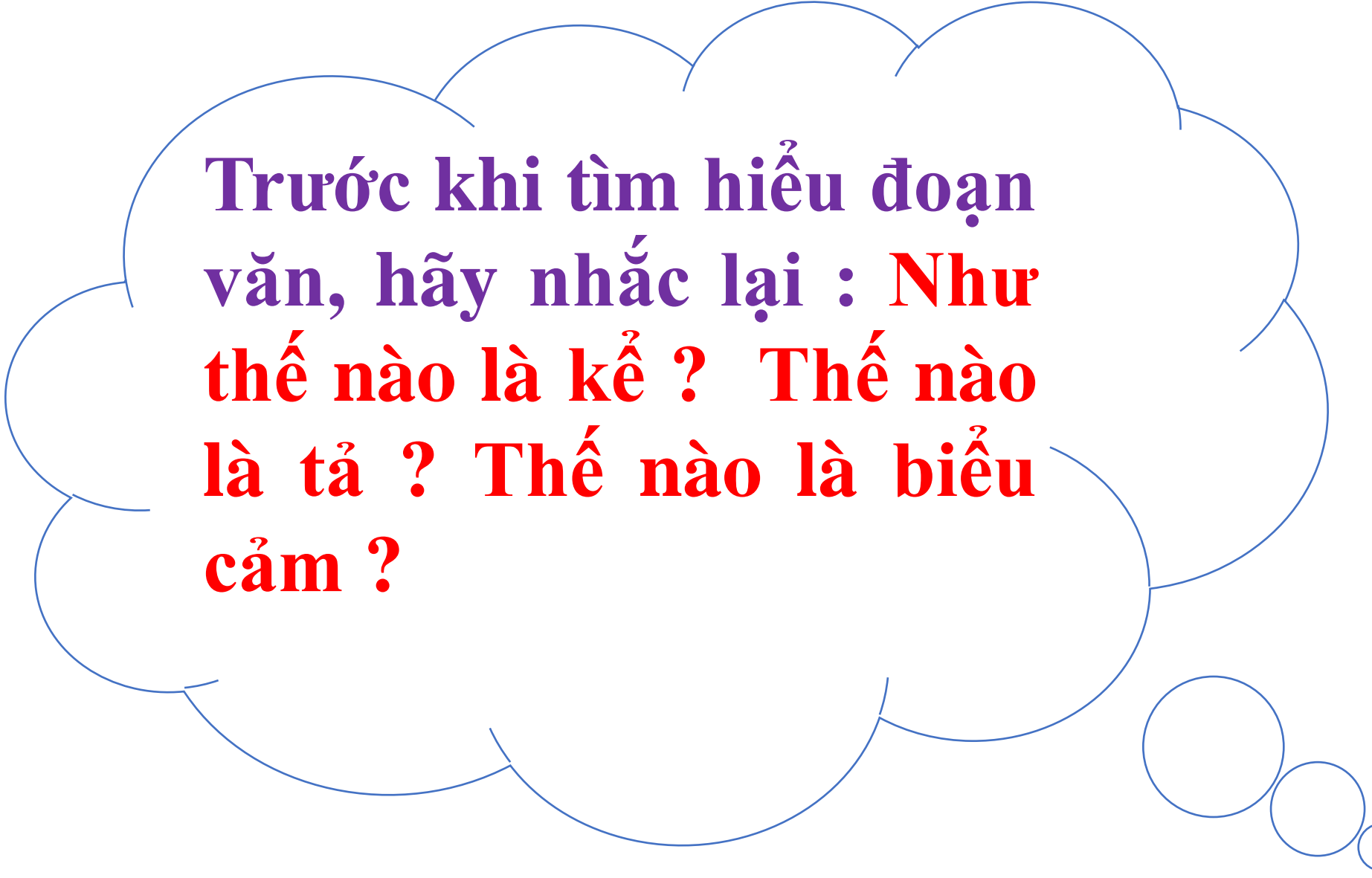
TRONG VĂN TỰ SỰ

MIÊU TẢ VÀ BIỂU CẢM TRONG VĂN BẢN TỰ SỰ

I. Sự kết hợp các yếu tố kể, tả và biểu lộ tình cảm trong văn bản tự sự:

1. Ví dụ: Đoạn văn trích “Trong lòng mẹ”(Sgk/72,73)

**Trước khi tìm hiểu đoạn
văn, hãy nhắc lại : Như
thế nào là kể ? Thế nào
là tả ? Thế nào là biểu
cảm ?**

- Kể là tập trung nêu nhân vật, sự việc, hành động của nhân vật.

- Tả là tập trung chỉ ra tính chất màu sắc, dáng vẻ, hình ảnh của nhân vật, sự việc, hành động giúp người đọc có thể hình dung rõ nét.

- Biểu cảm là bày tỏ cảm xúc, suy nghĩ, thái độ, cảm nhận, cảm giác của nhân vật, người viết trước sự việc, nhân vật.

Xe chạy chậm chậm... Mẹ tôi cầm nón vẫy tôi, vài giây sau, tôi đuôi kíp. Tôi thở hồng hộc, trán đẫm mồ hôi, và khi trèo lên xe, tôi rú cả chân lại. Mẹ tôi vừa kéo tay tôi, xoa đầu tôi hỏi, thì tôi òa lên khóc rồi cứ thế nức nở. Mẹ tôi cũng sụt sùi theo:

- Con nín đi ! Mẹ đã về với các con rồi mà.

Mẹ tôi lấy vạt áo nâu thấm nước mắt cho tôi rồi xốc nách tôi lên xe. Đến bây giờ tôi mới kịp nhận ra mẹ tôi không còn cõng xơ xác quá như cổ tôi nhắc lại lời người họ nội. Gương mặt mẹ tôi vẫn tươi sáng với đôi mắt trong và nước da mịn, làm nổi bật màu hồng của hai gò má. Hay tại sự sung sướng bỗng được trông nhìn và ôm ấp cái hình hài máu mủ của mình mà mẹ tôi lại tươi đẹp như thuở còn sung túc?. Tôi ngồi trên đệm xe, đùi áp đùi mẹ tôi, đầu ngả vào cánh tay mẹ tôi, tôi thấy những cảm giác ấm áp đã bao lâu mất đi bỗng lại mơn man khắp da thịt. Hơi quần áo mẹ tôi và những hơi thở ở khuôn miệng xinh xắn nhai trầu phả ra lúc đó thơm tho lạ thường.

Phải bé lại mà lặn vào lòng một người mẹ, áp đặt vào bầu sữa nóng của người mẹ, để bàn tay người mẹ vuốt ve từ trán xuống cằm, và gãi rôm ở sống lưng cho, mới thấy người mẹ có một êm dịu vô cùng. Từ ngã tư đầu trường học về đến nhà, tôi không còn nhớ mẹ tôi đã hỏi tôi và tôi trả lời mẹ tôi những câu gì.

(Nguyên Hồng, Những ngày thơ ấu)

- **Đoạn văn nói về việc gì ?**
- **Đoạn văn thuộc kiểu văn bản nào ?**

- **Đoạn văn kể về cuộc gặp gỡ đầy cảm động giữa bé Hồng và mẹ sau bao ngày xa cách.**
- **Đây là đoạn tự sự → yếu tố kể là chính.**
- ❖ **Các sự việc trong cuộc gặp gỡ được kể nối tiếp nhau như sau:**
 - **Mẹ tôi vẫy tôi.**
 - **Tôi chạy theo chiếc xe chở mẹ.**
 - **Mẹ kéo tôi lên xe.**
 - **Tôi òa khóc.**
 - **Mẹ tôi cũng khóc theo .**
 - **Tôi ngồi bên mẹ, đầu ngả vào tay mẹ, quan sát gương mặt mẹ.**

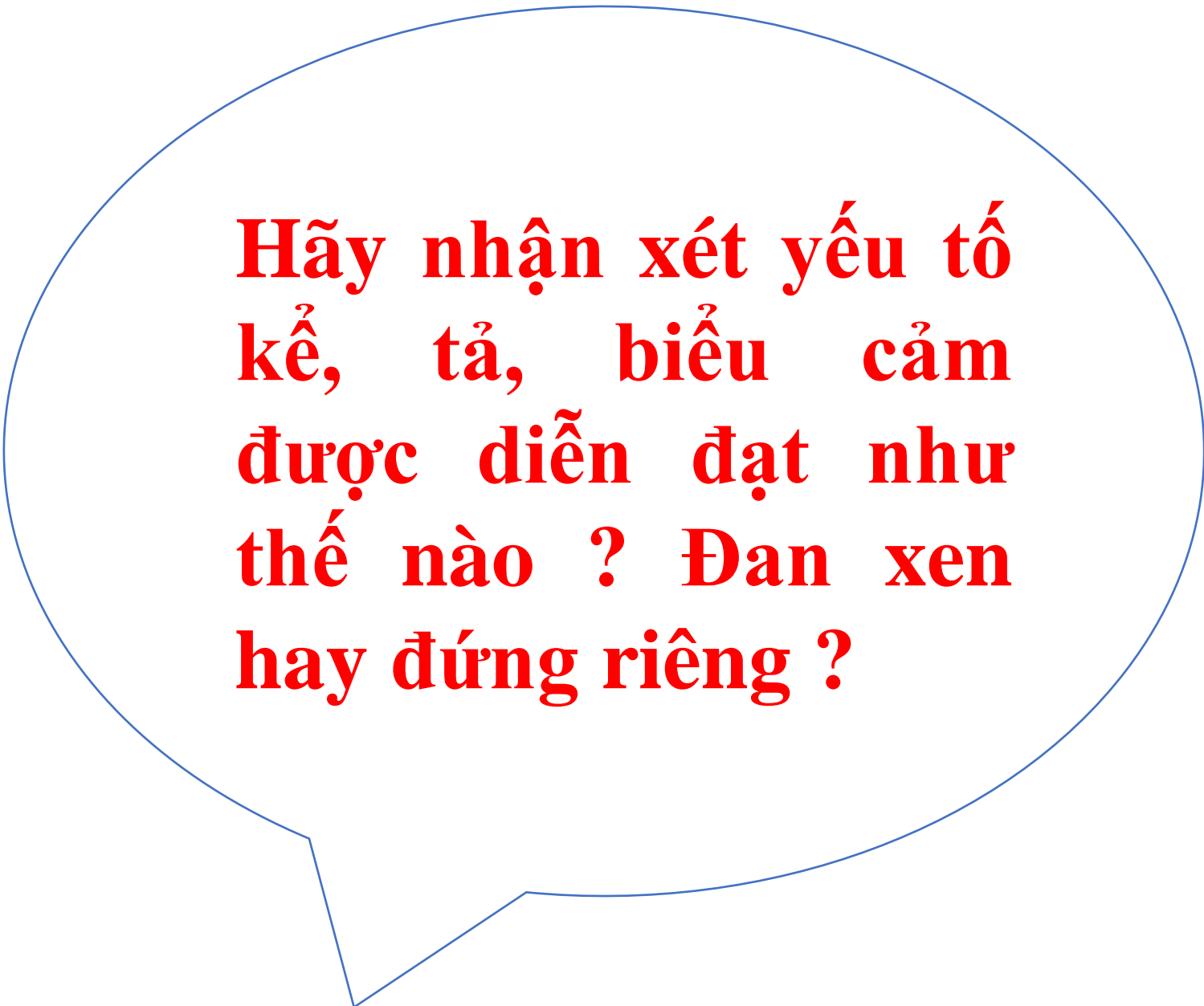
Là đoạn văn tự sự nhưng sự việc và nhân vật được kể và miêu tả rõ với lời văn rất biểu cảm. Hãy thảo luận , tìm yếu tố miêu tả và biểu cảm trong đoạn văn.

***Các yếu tố miêu tả :**

- Tôi thở hồng hộc , trán đẫm mồ hôi, ríu cả chân lại
- Mẹ tôi không còn cõ.
- Gương mặt mẹ vẫn tươi sáng với đôi mắt trong và nước da mịn, làm nổi màu hồng của hai gò má.

*** Các yếu tố biểu cảm:**

- Hay tị sự sung sướng bỗng ...
như thở còn sung túc (suy nghĩ)
- Tôi thấy những cảm giác ...
thơm tho lạ thường (cảm nhận)
- Phải bé lại ... êm dịu vô cùng (phát biểu cảm tưởng)

**Hãy nhận xét yếu tố
kể, tả, biểu cảm
được diễn đạt như
thế nào ? Đan xen
hay đứng riêng ?**

MIÊU TẢ VÀ BIỂU CẢM TRONG VĂN BẢN TỰ SỰ

I. Sự kết hợp các yếu tố kể, tả và biểu lộ tình cảm trong văn bản tự sự:

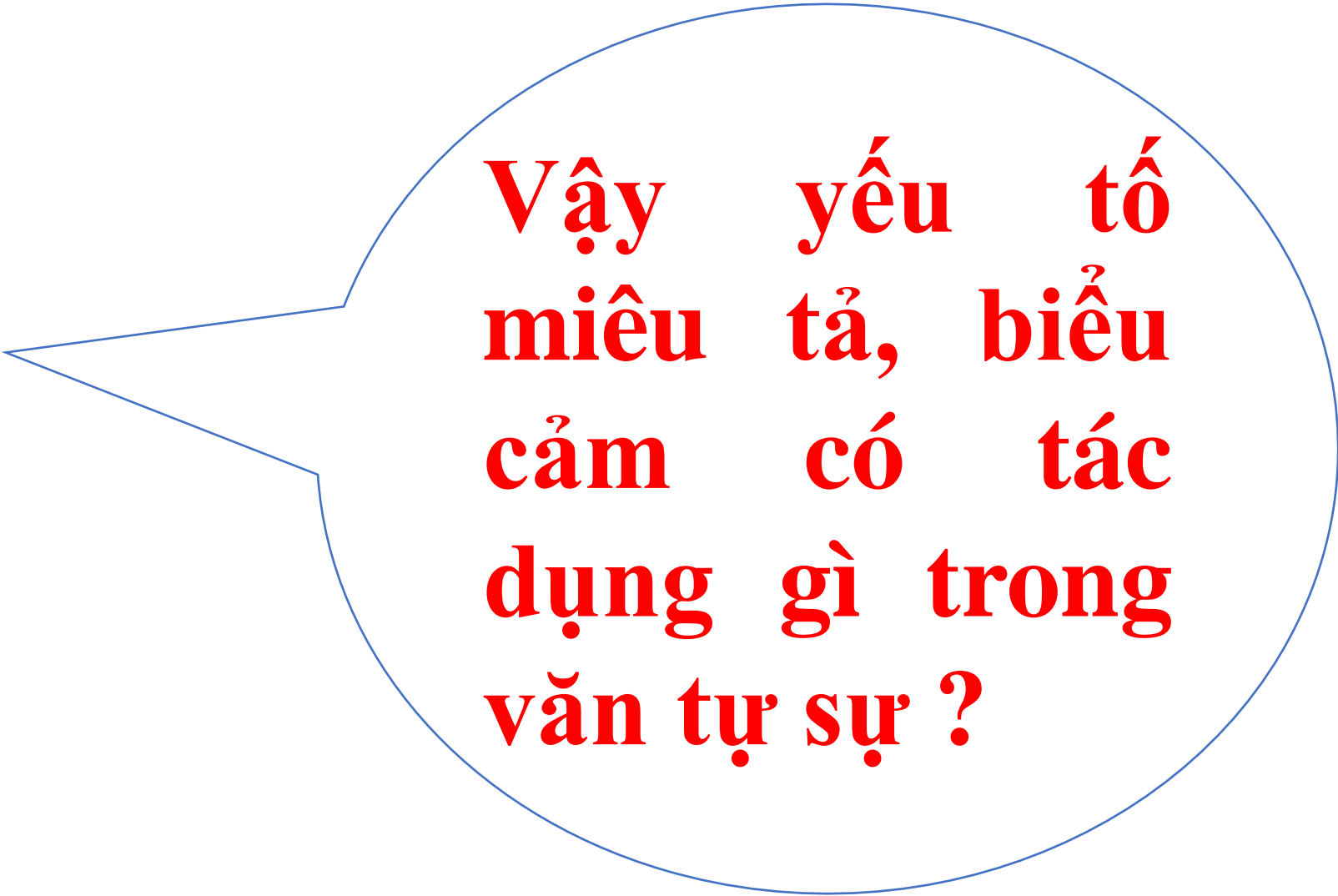
1. Ví dụ: Đoạn văn trích “Trong lòng mẹ” (Sgk/72,73)

→ Kể, tả, biểu cảm đan xen nhau.

Thảo luận nhóm

Nhận xét :

1. Nếu bỏ yếu tố tả, biểu cảm --> đoạn văn kể chuyện khô khan, không hay, thiếu sự sinh động, không thể hiện rõ dung mạo của nhân vật, của hành động, không làm cho người đọc xúc động, trăn trở, suy nghĩ trước sự việc, nhân vật.
2. Nếu bỏ yếu tố kể, không thành chuyện, người đọc sẽ không hiểu sự việc --> yếu tố kể là chính, quan trọng.
3. Vậy kể mà kết hợp tả, biểu cảm làm cho cuộc gặp gỡ giữa hai mẹ con Hồng thêm sinh động : hình ảnh Hồng vội vã, cuống quýt, sung sướng, hạnh phúc. Hình ảnh mẹ đẹp qua cái nhìn, cảm nhận đầy yêu thương của con --> chuyện kể trở nên sâu sắc, có ý nghĩa hơn, gợi được suy nghĩ và cảm xúc cho người đọc về nhân vật, về tình mẫu tử sâu nặng.

**Vậy yếu tố
miêu tả, biểu
cảm có tác
dụng gì trong
văn tự sự ?**

MIÊU TẢ VÀ BIỂU CẢM TRONG VĂN BẢN TỰ SỰ

I. Sự kết hợp các yếu tố kể, tả và biểu lộ tình cảm trong văn bản tự sự:

1. Ví dụ: Đoạn văn trích “Trong lòng mẹ”(Sgk/72,73)

→ Kể, tả, biểu cảm đan xen nhau

→ Làm cho việc kể sinh động và sâu sắc hơn.

Thảo luận : Chỉ ra yếu tố tả, biểu cảm và phân tích tác dụng của nó trong 2 đoạn trích văn bản sau :

a. “Hàng năm cứ vào cuối thu, lá ngoài đường rụng nhiều và trên không có những đám mây bàng bạc, lòng tôi lại náo nức những kỉ niệm mơn man của buổi tựu trường. Tôi quên sao được những cảm giác trong sáng ấy nảy nở trong lòng tôi như mấy cành hoa tươi mỉm cười giữa bầu trời quang đãng”.

(Thanh Tịnh)

b. Lão cố làm ra vẻ vui vẻ. Nhưng trông lão cười như mếu và đôi mắt ầng ậ nước, tôi muốn ôm choàng lấy lão mà òa lên khóc. Bây giờ thì tôi không xót xa năm quyển sách của tôi quá như trước nữa. Tôi chỉ ái ngại cho lão Hạc. Tôi hỏi cho có chuyện :

- Thế nó cho bắt à ?

Mặt lão đột nhiên co rúm lại. Những nếp nhăn xô lại với nhau ép

Thảo luận : Chỉ ra yếu tố tả, biểu cảm và phân tích tác dụng của nó trong 2 đoạn trích văn bản sau :

a. “Hàng năm cứ vào cuối thu, lá ngoài đường rụng nhiều và trên không có những đám mây bàng bạc, lòng tôi lại náo nức những kỉ niệm mơn man của buổi tựu trường. Tôi quên sao được những cảm giác trong sáng ấy nảy nở trong lòng tôi như mấy cành hoa tươi mỉm cười giữa bầu trời quang đãng”.

(Thanh Tịnh)

b. Lão cố làm ra vẻ vui vẻ. Nhưng trông lão cười như mếu và đôi mắt ầng ậ nước, tôi muốn ôm choàng lấy lão mà òa lên khóc. Bây giờ thì tôi không xót xa năm quyển sách của tôi quá như trước nữa. Tôi chỉ ái ngại cho lão Hạc. Tôi hỏi cho có chuyện :

- Thế nó cho bắt à ?

Mặt lão đột nhiên co rúm lại. Những nếp nhăn xô lại với nhau ép

Nhận xét: Cả hai đoạn trích đều có sự kết hợp kể, tả, biểu cảm đan xen vào nhau.

- a. Yếu tố miêu tả, biểu cảm giúp tô đậm tâm trạng của nhân vật tôi khi mỗi độ cuối thu, vào ngày tựu trường của các em nhỏ; tạo nên chất thơ trong lời kể.
- b. Yếu tố miêu tả và biểu cảm giúp khắc họa rõ nét hình ảnh, nội tâm, tính cách của lão Hạc sau khi bán chó Vàng và tấm lòng, sự cảm thông của ông giáo.
 - Hình ảnh, nội tâm lão Hạc: đau đớn, xót xa vì đã trót lừa bán con chó yêu quý .
 - Tính cách lão Hạc qua sự việc bán chó: nhân hậu, lương thiện.
 - Tấm lòng ông Giáo: thông hiểu, đồng cảm, yêu thương, chia sẻ --> nhân đạo.

MIÊU TẢ VÀ BIỂU CẢM TRONG VĂN BẢN TỰ SỰ

I. Sự kết hợp các yếu tố kể, tả và biểu lộ tình cảm trong văn bản tự sự:

1. Ví dụ: Đoạn văn trích “Trong lòng mẹ”(Sgk/72,73)

→ Kể, tả, biểu cảm đan xen nhau

→ Làm cho việc kể sinh động và sâu sắc hơn.

2. Ghi nhớ: (Sgk/74)

Hãy rút ra kết luận cần ghi nhớ qua những gì vừa tìm hiểu :

1. Trong văn tự sự các nhà văn thường viết như thế nào ?

2. Tác dụng của các yếu tố tả, biểu cảm trong văn tự sự ?

II. Luyện tập:

Bài tập 1: Tìm một số đoạn văn tự sự có sử dụng yếu tố miêu tả trong các văn bản đã học.

a. “Hàng năm cứ vào cuối thu ...đãng”

(*“Trong lòng mẹ” – Ng. Hồng*)

b. “Lão cố làm ra vẻ vui vẻ...hu hu khóc”

(*“Lão Hạc” - Nam Cao*)

*** Phân tích tác dụng yếu tố tả, biểu cảm:**

a. Giúp tô đậm tâm trạng của nhân vật “tôi” khi mỗi độ cuối thu, vào ngày tựu trường; tạo chất thơ cho lời kể.

b. Giúp khắc họa rõ nét hình ảnh, nội tâm lão Hạc (đau đớn, xót xa), tính cách của lão Hạc (nhân hậu, lương thiện) và tấm lòng, sự cảm thông, yêu thương, chia sẻ của ông giáo.

Bài tập 2: Viết đoạn văn kể giây phút đầu tiên gặp gỡ người thân (ông, bà, cha, mẹ, ...)

...Xe dừng nơi đầu xóm, tôi hồi hả bước xuống, phóng nhanh tầm mắt nhìn về cuối xóm, nơi có ngôi nhà thân yêu của bà. Và kìa, xa xa khuất sau hàng cây trứng cá xanh mượt, bà đang lom khom quét sân, nhặt rác. Tôi cuống quýt gọi to: “Bà ơi! Cháu về thăm bà đây”. Từ xa, bà ngược lên, đôi mắt nheo nắng, rồi ngạc nhiên, mừng rỡ. Bà mỉm cười nhìn tôi. Tôi chạy đến thật nhanh, ôm chầm lấy bà. Tôi bật khóc trong niềm sung sướng. Bà dắt tôi vào nhà, ngồi xuống phản, xoa đầu tôi, đôi mắt rung rung, bà bảo: “Thôi nào, cháu ngoan. Để bà xem cháu lớn thế nào?”. Bà nhìn tôi với đôi mắt âu yếm. Tôi vùi đầu vào ngực bà, một mùi hương nồng nồng, ngai ngái thân quen lan tỏa từ khuôn miệng nhai trầu của bà. Tôi như muốn nở căng lồng ngực để nhận lấy cái hương vị thân quen ấy và cũng để tận hưởng cái cảm giác êm ái, ấm áp khi được ngồi trong lòng bà mà bấy lâu nay tôi thiếu vắng. Tôi ngược lên nhìn bà và nhận ra bà có già hơn, đôi mắt hằn nhiều dấu chân chim, tóc bạc trắng, nhưng làn da của bà vẫn hồng hào như xưa. Tôi thì thầm vào tai bà: “Bà ơi! Bà vẫn đẹp như xưa”. Bà cười, máng yêu: “Cha mà, nói có hay không!”. Rồi hai bà cháu tôi dắt nhau ra vườn hái quả.

BÀI TẬP CÙNG CỘ

1. Trong văn bản tự sự, yếu tố miêu tả có vai trò và ý nghĩa như thế nào đối với sự việc được kể?

- A. Làm cho sự việc được kể ngắn gọn hơn.
- B. Làm cho sự việc được kể đầy đủ hơn.
- C. Làm cho sự việc được kể đơn giản hơn.
- D. Làm cho sự việc được kể sinh động và hiện lên như thật.

2. Trong văn tự sự, yếu tố biểu cảm có vai trò gì ?

- A. Giúp người viết thể hiện thái độ, tình cảm sâu sắc của mình đối với sự việc
- B. Giúp người viết hiểu sâu sắc về sự việc được kể.
- C. Giúp người viết hiểu một cách toàn diện về sự việc được kể.
- D. Giúp sự việc được kể hiện lên sinh động và phong phú.

3. Trong câu văn sau, câu nào có yếu tố miêu tả?

- A. Những bông hoa đang nở.
- B. Những thửa ruộng đã được cày xới kĩ càng.
- C. Bụi hoa hướng dương nở rộ, vàng óng bên cây dừa lớn đáng sừng sững.
- D. Những ngôi nhà cao rộng .

4. Trong các câu văn sau, câu nào chứa yếu tố biểu cảm ?

- A. Chao ôi! Đối với những người ở quanh ta, nếu ta không cố tìm mà hiểu họ, thì ta chỉ thấy họ gàn dở, ngu ngốc, bần tiện, xấu xa, bỉ ổi, ... toàn những cớ để cho ta tàn nhẫn ; không bao giờ ta thấy họ là những người đáng thương ; không bao giờ ta thương.
- B. Vợ tôi không ác nhưng thị khổ quá rồi.
- C. Khi người ta khổ quá thì người chẳng còn nghĩ gì đến ai được nữa.
- D. Tôi biết vậy nên tôi chỉ buồn chứ không nổi giận.

Dặn dò :

1. Học kĩ bài và hoàn thành làm bài 2 (Sgk)
2. Soạn kĩ bài “Lập dàn ý cho bài văn tự sự kết hợp với miêu tả và biểu cảm.